

УДК 336.64

С 30

А. О. СЕМЕНЕЦЬ, канд. екон. наук, доц., Харківський інститут фінансів Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі,
Р. А. ЧЕМЧИКАЛЕНКО, канд. екон. наук, доц., Харківський інститут фінансів Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі,
В. А. ЯНКОВСЬКА, канд. екон. наук, доц., Харківський інститут фінансів Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ФІНАНСОВИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто значення оцінки фінансових витрат і обґрунтовані фактори, що впливають на вартість витрат. Запропоновано методичні підходи до визначення вартості фінансових витрат при проведенні внутрішнього аудиту.

Ключові слова: фінансові витрати, внутрішній аудит, оцінка, капітал, фінанси.

Вступ. Визнання фінансових витрат і достовірність їх оцінка – необхідна інформація для відображення її у фінансовій звітності та прийняття управлінських рішень. Під час внутрішнього аудиту фінансових витрат слід керуватися П(С)БО 31 «Фінансові витрати», яке визначає методологічні принципи формування інформації про фінансові витрати [1].

Метою внутрішнього аудиту фінансових витрат підприємства є встановлення:

- достовірності первинних даних щодо накопичення та списання фінансових витрат;
- повноти та своєчасності відображення первинних даних у зведених документах та облікових регістрах;
- правильності ведення обліку фінансових витрат та його відповідності прийнятій обліковій політиці;
- достовірності інформації щодо фінансових витрат, наведеної у звітності господарського суб'єкта.

Оцінка фінансових витрат є не тільки початковим етапом реалізації зазначеної мети, а і складовою поточного внутрішнього аудиту. Проблеми оцінки фінансових витрат, які важливі для підприємця при виборі джерел фінансування бізнесу недостатньо вирішені в науковій і навчальній літературі.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Проблемам внутрішнього аудиту та оцінки фінансових витрат приділяють увагу науковці: Бланк І. [2], Росс С., Вестерфінд Р., Джордан Б. [3], Поддєрьогін А. [4], Шелковникова О. [5], Мішра Н. [6]. Однак на сьогодні відсутній комплексний підхід до вирішення зазначених проблем. Маються пропозиції щодо розрахунку вартості окремих елементів фінансових витрат, наприклад залученого капіталу [4], що обтяжує здійснення внутрішнього аудиту фінансових витрат.

Мета досліджень, постановка проблеми. Є необхідність розглянути класифікацію фінансових витрат, які включаються до розрахунку вартості витрат за різними джерелами їх формування. Розробити методичні рекомендації щодо розрахунку вартості фінансових витрат для здійснення внутрішнього аудиту. Для підтвердження реальності теоретичних обґрунтувань навести приклади розрахунку елементів фінансових витрат.

Фінансові витрати можуть бути визначені як ціна підприємства, яку воно платить за одержання й підтримку фінансів на необхідному рівні для здійснення фінансово-господарської діяльності.

Фінансові витрати включають: позики (Φ_1); векселі, облігації (Φ_2); інші види короткострокових і довгострокових зобов'язань, на які нараховуються відсотки (Φ_3). Оцінка фінансових витрат застосовується для визначення й оптимізації структури капіталу. Як правило, підприємство досягає оптимальної структури капіталу при мінімальних фінансових витратах:

$$\Phi_{onm} = \Phi_1 + \Phi_2 + \Phi_3 \rightarrow \min .$$

При аудиті фінансових витрат варто враховувати наступні фактори, що здійснюють вплив на вартість витрат:

- строки фінансування впливають на вартість витрат. Зазвичай короткострокові джерела фінансування більш коштовні, ніж довгострокові;
- економічна ситуація в країні. Як правило, в умовах інфляції вартість фінансів, зокрема позикових, зростає. Це пов'язане з тим, що банки встановлюють процентні ставки на такому рівні, щоб покрити втрати, викликані зниженням купівельної спроможності валюти через інфляцію;
- доступність кредиту впливає на вартість витрат у зв'язку з тим, що кредитори в умовах обмеженості фінансування (наприклад, при зменшенні пропозицій

на ринку кредитів) встановлюють більш високі відсотки, щоб отримати вигоду з обмеженості фінансів;

- природа й розмір бізнесу. Так малі підприємства мають недостатньо надійні гарантії (активи, ліквідні кошти, умови й т.п.) для одержання кредитів на тривалі строки. Малі підприємства розглядаються кредиторами як ризиковані позичальники, тому вони підвищують процентні ставки на ризик;

- уряд через національний банк впливає на вартість фінансів, особливо позикових. Це робиться для того, щоб контролювати ліквідні фінанси з метою втримання інфляції. У цих умовах національний банк змушує комерційні банки збільшувати процентні ставки, щоб кредити зробити більш дорогоцінними й це змусить позичальників зберігати вільні гроші на депозитних рахунках у вигляді накопичень;

- оподатковування впливає на вартість фінансів, тому що позичальник вимагає процентні ставки, за рахунок цього ефективна вартість позикового капіталу буде нижче за рахунок податку на прибуток. Якщо відсотки становлять 12% і податок – 19%, тоді ефективні витрати позикового капіталу будуть рівні $\frac{12\% \times 19\%}{100\%} = 2,28\%$. З іншого боку, ефективні витрати неоподаткованого податком акціонерного капіталу, будуть відносно вище;

- природа активів підприємства. Цей фактор впливає на явні (певні) витрати. Як правило, активи, що амортизуються (подібно будівлям) страхуються всебічно, що збільшує певні фінанси. З іншого боку, якщо активами є земля, такі витрати не виправдані;

- ступінь розвитку підприємства (стадія росту). Зростаючі підприємства платять менше дивідендів і більшу частину прибутку направляють для придбання необоротних активів. З іншого боку, зрілі підприємства платять високі дивіденди, тому що вони досягли найбільшого рівня свого росту й рентабельності.

Вартість фінансових витрат ділиться на наступні групи:

- для одержання позикових коштів підприємство несуть наступні витрати: страхування активів підприємства для забезпечення кредитів; оплата оцінювачів вартості активів для забезпечення позичок; платежі за послуги юристів по складанню документів для одержання кредитів; оплата аудиторам за оцінку фінансового стану підприємства; оплата виробництва по кредитах.

- для одержання акціонерного капіталу підприємство здійснює одноразові витрати при необхідності збільшення фінансів. Такі витрати включають: вартість друкування проспектів; витрати на рекламу; вартість послуг зв'язку; оплата брокерам; комісійні з підписки цінних паперів; оплата аудита; канцелярські видатки; видатки по друкуванню акцій; оплата дивідендів; витрати по збільшенню акціонерного капіталу.

Значення оцінки фінансових витрат під час здійснення внутрішнього аудиту полягає в наступному:

- оцінка фінансових витрат необхідна для здійснення інвестиційної політики. Якщо фінансові витрати більше доходу, то це підприємство нежиттєздатне;

- вартість фінансових витрат може застосовуватися для оцінки рівня використання фінансових ресурсів;

- вартість фінансових витрат у частині величини дивідендів впливає на ціни акцій. Якщо дивіденди високі, то ціни акцій будуть високі, що дозволить залучити додаткові фінанси у формі кредитів або акціонерного капіталу;

- середня вартість фінансових витрат може використовуватися як критерій доступності фінансів. Якщо вартість фінансових витрат висока, то для підприємства нелегко збільшити необхідні фінанси, що впливає на інвестиції підприємства і їхній ріст;

- вартість фінансових витрат використовується для оцінки оптимальності структури капіталу. Оптимальність капіталу досягається в тому випадку, коли вартість фінансів є самою низькою або оптимальною.

Класифікацію фінансових витрат можна представити у такому вигляді:

- середні витрати й маржинальні витрати включають середньозважені витрати кожної складової факторів (маржинальні витрати як середні витрати нових фондів ділені на додаткові підтримки бізнесу);

- невизначені витрати, які необхідні для підтримування бізнесу, наприклад, витрати на ремонт;

- реальні витрати – це певні витрати плюс непрямі витрати;

- номінальні витрати – це законні зобов'язання по оплаті, наприклад, відсотки по позиках.

Для визначення вартості фінансових витрат рекомендуються два методи:

- метод розрахунку вартості фінансових витрат шляхом визначення ринкової вартості кожної складової капіталу;
- метод розрахунку вартості фінансових витрат по балансовій вартості всіх складових капіталу.

Перший метод застосуємо при розрахунку вартості капіталу (маржинальних фінансів), що наново здобувається при наявності інфляції по ринковій вартості окремих складових фінансів. Вартість окремих складових фінансів не завжди відображається в балансі, що викликає необхідність оцінки їх по ринковій вартості. Підхід по ринковій вартості може дати більш правильне рішення в тому випадку, коли інвестори здобувають інвестицію по ринковій вартості. Підприємства, у цьому випадку, порівнюють свої фінанси теж на базі їхньої ринкової вартості, однак, мають місце недоліки цього методу, пов'язані з тим, що частина підприємств не беруть участь у фондовому ринку, тому вони використовують балансову вартість фінансів. Авторами розроблені необхідні методичні рекомендації щодо розрахунку вартості фінансових витрат. Внутрішній аудитор може їх використовувати для вибору найбільш економічного джерела фінансів для оптимізації структури капіталу та аудиту фінансової звітності.

Методичні рекомендації щодо розрахунку вартості фінансових витрат наведені нижче.

Вартість нового акціонерного капіталу (%) визначається за формулою:

$$K_e = \frac{D_1}{P_0 - f} \times 100\% + g\%,$$

де K_e – вартість нових акцій (простих акцій);

D_1 – поточні або очікувані дивіденди на акцію;

P_0 – ринкова ціна простої акції (ціна випуску);

g – ріст акціонерного капіталу на рік у %;

f – змінні витрати або витрати на випуск однієї акції.

Наведена вище формула може бути використана для розрахунку вартості нерозподіленого прибутку:

$$K_e = \frac{D_1}{P_0 - f} \times 100\%.$$

$$g = \frac{C_1}{C_2 - C_1} \times 100\%,$$

де g – ріст акціонерного капіталу;

C_1 – поточний нерозподілений прибуток;

C_2 – кінцевий акціонерний капітал.

Вартість привілейованих акцій визначається за наступною формулою:

$$K_p = \frac{D_p}{p_0} \times 100\%,$$

де K_p – вартість привілейованих акцій;

D_p – дивіденди на одну привілейовану акцію;

p_0 – ринкова ціна привілейованої акції.

Для розрахунку вартості фінансових витрат необхідно розрахувати зважену або загальну вартість капіталу, які представляють загальну (середньозважену) вартість використовуваного капіталу (AC), яка дорівнює:

$$AC = \frac{TCCE}{TCE} \times 100\%,$$

де TCCE – загальна вартість використовуваного капіталу по ринковій вартості;

TCE – загальна сума, що підприємство витратить на збільшення капіталу по ринковій вартості.

Вартість позики визначається за наступними показниками:

- вартість позикових фінансів дорівнює:

$$K_{jf} = J \times (1 - t),$$

де J – відсоткова ставка на позики;

t – ставка податку;

- вартість облігацій дорівнює:

$$K_d = \frac{J \times (1 - t)}{D_0} \times par \times 100\%,$$

де K_d – вартість облігацій;

J – відсотки по облігаціях;

D_0 – ринкова вартість облігації;

t – ставка податку;

par – номінальна вартість облігації;

- вартість конвертованих облігацій і інших цінних паперів:

$$D_0 = \frac{R \times (1 - t)}{(1 + k)^t} + \frac{C_n}{(1 + k)^n},$$

де D_0 – ціна випуску або ринкова ціна цінних паперів і облігацій;

R – річна ставка відсотків;

n – звітний, розрахунковий, конверсійний період;

t – ставка податку;

C_n – номінальна вартість простих акцій, у які будуть конвертовані інші цінні папери;

k – вартість цінних паперів.

Наведена вище формула може бути використана для розрахунку вартості конвертованих привілейованих акцій.

Для розрахунку вартості фінансових витрат необхідно розрахувати середньозважену вартість використовуваного капіталу і звести розрахунки в таблицю, яка повинна містити наступні колонки: джерело; сума; пропорція (питома вага); після виплати податку; зважена вартість. Для визначення зважених витрат кожне джерело помножується на питому вагу (за ринковою вартістю) і отримаємо витрати після виплати податку. Після додати до зважених витрат і отримаємо середньозважені витрати капіталу.

Розглянемо приклад. Підприємство мало гарний торговельний період і хоче підвищити (збільшити) майбутні фінанси за рахунок наступних джерел:

- за рахунок випуску 100000 простих акцій по 10 і по 15 гривень;
- за рахунок випуску 10% від 100000 привілейованих акцій по 10 і 12 грн. за кожну акцію;
- 15% облігацій від 100000 акцій вартістю від 100 до 90 гривень кожної;
- збільшення 20% середньострокових кредитів на 5 років.

Це підприємство сплачує 14% річних дивідендів на прості акції й 19% податку. Потрібно розрахувати загальну суму, що підприємство витратить на збільшення капіталу; середні витрати на додаткові фінанси.

Загальна сума фінансів може бути збільшена на 16700000 грн. за рахунок:

- простих акцій на $100000 \times 15 = 1500000$ грн.;
- привілейованих акцій на $100000 \times 12 = 1200000$ грн.;

- облігацій на $100000 \times 90 = 9000000$ грн.;
- середньострокового кредиту на 5000000 грн.

Маржинальні витрати можуть бути розраховані наступним чином.

Вартість простих акцій дорівнює:

$$K_e = \frac{D_1}{P_0} \times 100\% = \frac{10 \times 14\% / 100\%}{15} \times 100\% = \frac{1,4}{15} \times 100\% = 9,33\% .$$

Вартість привілейованих акцій дорівнює:

$$K_p = \frac{D_p}{P_0} \times 100\% = \frac{10 \times 10\% / 100\%}{12} \times 100\% = \frac{1}{12} \times 100\% = 8,33\% .$$

Вартість облігацій дорівнює:

$$K_d = \frac{100 \times 15\% (1 - 0,19) / 100\%}{90} \times 100\% = \frac{12,15}{90} \times 100\% = 13,5\% .$$

Вартість середньострокового кредиту дорівнює:

$$K_{lf} = J \times (1 - t) = 20\% \times (1 - 0,19) = 16,2\% .$$

Використовуючи метод відсотків вартість капіталу підприємства буде дорівнювати:

$$\text{- вартість простого акціонерного капіталу} \quad \frac{9,33\% \times 1500000}{100\%} = 139950 \text{ грн. у}$$

простих дивідендах;

$$\text{- вартість привілейованого капіталу} \quad \frac{8,33\% \times 1200000}{100\%} = 99960 \text{ грн. у привіле-}$$

йованих дивідендах;

$$\text{- ефективна вартість облігацій дорівнює} \quad \frac{13,5\% \times 9000000}{100\%} = 1215000 \text{ грн. в ефе-}$$

ктивних витратах облігацій;

$$\text{- вартість середньострокового кредиту дорівнює} \quad \frac{16,2\% \times 5000000}{100\%} = 810000$$

грн. ефективних витрат підприємства.

Розрахунок представимо у вигляді таблиці.

Таблиця. Розрахунок зважених витрат

Джерело	Сума, грн.	Пропорція, питома вага, %	Після виплати пода-тку, %	Зважені ви-трати, %
Простий акціонерний капітал	1500000	8,98	9,33	0,84
Привілейований акціонерний капітал	1200000	7,19	8,33	0,6
Облігації	9000000	53,89	13,5	7,27
Середньостроковий кредит	5000000	29,94	16,2	4,85
Разом	16700000	100	-	13,56

Загальна вартість капіталу підприємства буде дорівнювати $139950 + 99960 + 1215000 + 810000 = 2264910$ грн.

Питома вага (середні витрати) вартості капіталу буде дорівнювати $\frac{TSC}{TCE} \times 100\% = \frac{2264910}{16700000} \times 100\% = 13,56\%$.

Висновки. Розглянутий приклад показав, що запропоновані методичні підходи мають наукове значення, тому що вперше обґрунтовані елементи витрат для розрахунку вартості фінансових витрат. Розроблені методичні рекомендації щодо розрахунку вартості фінансових витрат можуть використовуватися аудитором для вибору найбільш економічного джерела фінансування з метою оптимізації структури капіталу та аудиту фінансової звітності. Також наведено значення оцінки фінансових витрат і обґрунтовані фактори, що впливають на вартість витрат, що впливає на показники розрахунку елементів фінансових витрат.

Список літератури: 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 31 «Фінансові витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 28.04.2006 р. № 415 [Електронний ресурс]/Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0610-06>. 2. Бланк И. С. Основы финансового менеджмента. – Т.1. – К.: Ника-Центр, Ельга, 1999. – 592 с. 3. Росс С., Вестерфинд Р., Джордан Б. Основы корпоративных финансов. – М.: Бишиом, 2000. – 718 с. 4. Фінансовий менеджмент: Підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2005. – 536 с. 5. Шелковникова О.В. Аудит витрат підприємства як складова внутрішньофірмових стандартів [Електронний ресурс]/Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/npkntu_e/2010_17/stat_17/41.pdf 6. Mishra N. Modern Business organization and Management. Edition, Allied Publishers limited New Delhi, 2000. – 720 p.

Надійшла до редакції 29. 03. 2013

УДК 336.64
С 30

Методичні аспекти внутрішнього аудиту фінансових витрат підприємства / Семенець А. О., Чечикаленко Р. А., Янковська В. А. // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства – Харків: НТУ «ХПІ». – 2013. – № 7(981). – С. 112–121. – Бібліогр.: 6 назв.

В статье рассмотрено значение оценки финансовых затрат и обоснованы факторы, которые влияют на стоимость затрат. Предложены методические подходы к определению стоимости финансовых затрат при проведении внутреннего аудита.

Ключевые слова: финансовые затраты, внутренний аудит, оценка, капитал, финансы.

In this article the value of estimation of cost of financial is considered and factors that influence on the cost of expenses are reasonable. The methodical going is offered near determination of cost of financial expenses during realization of internal audit.

Keywords: cost of finance, internal audit, estimation, capital, finances.

УДК 658.712

В. В. СИСОЄВ, канд. екон. наук, доц. НТУ «ХПІ»,
А. Ю. ГОРБАЧ, студентка, НТУ «ХПІ»

СТРАТЕГІЧНИЙ СОРСИНГ – СПОСІБ ПОКРАЩЕННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРИБУТКІВ

У статті розглянуто поняття сорсингу – як одного зі способів покращення конкурентоздатності виробничого підприємства, що користується послугами постачальників. Стратегічний сорсинг фокусується на створенні каналів поставок, які забезпечуватимуть зниження загальних витрат підприємства шляхом пошуку найвигіднішого постачальника та тісної співпраці з ним.

Ключові слова: конкурентоздатність, логістика, постачання, стратегічний сорсинг, цикл закупок.

Вступ. Особливості сучасних ринкових відносин, які характеризуються глобалізацією та інтернаціоналізацією економіки, кризовими явищами та жорсткою конкуренцією вимагають пошуку підприємствами нових напрямків розвитку, що забезпечать їм суттєві переваги над конкурентами.

Враховуючи, що жодне підприємство не є самодостатнім, одним із ключових напрямків підвищення конкурентоздатності підприємств є організація ефективної міжорганізаційної логістичної координації у сфері постачання необхідних їм продукції та послуг. В цих умовах особливе значення набувають стратегічні механізми управління постачанням, що вимагають інтеграції усіх сфер діяльності підприємства у вирішенні великої кількості завдань закупівельної логістики та координації дій з різними постачальниками. Саме створення надійних, взаємовигідних та довгострокових зв'язків із постачальниками надає підприємствам впевненість у виконанні своїх виробничих планів, можливість стабільного розвитку та підвищує їх конкурентоздатність.

Аналіз літературних джерел. Проблемі управління закупівельною діяльністю підприємств в умовах ринкової економіки присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема: Анікіна Б. А., Бажина І. І., Крикавського Є. В.,